

KÜLTÜREL MİRAS OLARAK 'NAHİTİYA' NİĞDE

Orhun SOYDAN*

Öz

Yeryüzünün farklı bölgelerini temsil eden, oldukça geniş bir çeşitliliğe sahip olan kültürel peyzajlar; kültür ve doğal çevre arasındaki etkileşimle zaman içinde değer kazanan, doğal, kültürel, görsel, anlamsal nitelikleriyle ifade edilip, coğrafi olarak sınırlanabilen bir alan olarak tanımlanabilirler. Dünya üzerinde oldukça fazla çeşitliliğe sahip olan kültürel peyzaj alanları, insanoğlunun sosyal gelişiminin, yaratıcılığının ve ruhsal zenginliğinin aynalarıdır. Bunun yanı sıra ortak kimliğimizin parçalarını oluştururlar. Kültürel peyzaj insanoğlunun sosyal gelişimini, yaratıcılığını ve ruhsal zenginliğini yansıtarak, ortak kimliğinin parçalarını oluşturur. İnsan ve çevre arasındaki ilişki çeşitliliğinin devamlılığını sağlayarak yaşayan kültürler ile bunların kaybolmakta olan izlerini korumak amacıyla kültürel peyzaj değerlendirilmeli ve bu vasıta ile gelecek kuşaklara aktarılması için kayıt altına alınmalıdır. Kültürel peyzaj özelliklerinin korunması ve değerlendirilmesi, sahip olunan kültürün geleceğe doğru aktarılmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmanın amacı; Niğde İlinde tanımlanan kültürel peyzajların kültürel peyzaj kriterlerine ve özgünlük değerlerine göre incelenmesidir. Çalışma materyali olarak Niğde Bölgesinden farklı dönemlere ait Tyana Antik Kenti, Gümüşler Manastırı, Niğde Kalesi – Alaaddin Cami seçilmiştir. Bu alanların kültürel peyzaj değerleri ele alınmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra, yapılan kültür, ulaşım ve eğlence yapılarıyla birlikte Niğde çağdaş bir kent görünümü kazanmıştır. Kentin temellerinin o dönemde atılmış olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Peyzaj, Kültürel Miras, Özgünlük, Niğde, Peyzaj

'NAHİTA' NİĞDE AS CULTURAL HERITAGE

Abstract

The cultural landscapes could be defined as a geographically definable area that acquires significance over time by virtue of interrelationship between culture and the natural environment, and which may be described by its natural, cultural, visual, meaning attributes. Cultural landscape areas which have a lot of diversity on Earth, mirrors of human's social development, creativity and spiritual riches. Also they form part of our common identity. Cultural landscape reflects the social development, creativity and spiritual prosperity of human beings and forms the pieces of common identity. It must be evaluated to provide the diversity of relations between humans and environment as well as to keep the living cultures and its vanishing traces. It must also be registered to be inherited to the next generations. The transfer to next generations will be provided by recognizing the cultural landscape as much as it is searched, protecting it as much as it is recognized.

* Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Aim of this study is to examine cultural landscapes in Niğde province according to criteria of the cultural landscape and originality values. Tyana Antik Kenti, Gümüşler Manastırı, Niğde Kalesi – Alaaddin Cami belong to different periods from Niğde Region were selected as a material. Cultural landscape values of this area were discussed. After the declaration of the republic, Niğde has become modern city with made culture, transportation and entertainment structure. It has been found that the fundamental of the city was created at that time.

Keywords: Cultural Landscape, Cultural heritage, Originality, Niğde, Landscape

1.Giriş

Kentler, fiziksel dönüşümü geçmiş, bugün ve gelecek parçalarından oluşan bir zaman koridoru içerisinde yer alır. Kentlerde yapıyı çevrenin fiziksel dönüşüm hızının artması durumunda kentin diğer alanları içerisinde tarihi çevre sürekliliği olmayan ve anlaşılması zor bir probleme dönüşmektedir. Dönüşüm hızının tam tersi olarak azalması sonucunda ise tarihi çevrenin sahipleri tarafından terk edilmesi ve tarihi çevrenin çürümesi veya çökmesi ile karşılaşmaktadır (Hassler, 2002: 15).

1992 yılında Dünya Mirası Konvansiyonu'na göre doğal ve kültürel miras alanları kültürel peyzaj kavramı altında toplanmıştır. Buna göre kültürel peyzaj “doğa ile insanın el ele vererek oluşturduğu her türlü insani, kültürel, simgesel boyutlar gösteren ve sosyal, ekonomik, kültürel güçlerin yanı sıra doğal çevre eliyle yaratılan fiziksel kısıtların ve olanakların etkisiyle toplumun ve yerleşmenin zaman içerisinde geçirdiği evrimi açıklayan kültürel nitelikler” olarak tanımlanır (Rossler, 2012: 41). Madran ve Özgönül'e göre kültürel peyzaj; insan topluluğunun evrimini, yer ve zaman içindeki davranış biçimlerini ve yerleşimini anlatan insan ve doğal elemanların değişik bileşimleri tarafından biçimlendirilmiştir (Madran ve Özgönül, 1999: 30). Bu bakımdan kültürel peyzaj taşıdığı anılar ve tüm somut - soyut bileşenleri ile çok geniş bir mirası kapsamaktadır. Kültürel peyzaj kavramının ortaya çıkışında insanoğlunun doğanın bir parçası olduğu düşüncesinin etkili olduğu vurgulanır (Xingkuan ve Shan, 2001: 7).

Bu nedenle tarih ya da tarih öncesi çağlardan bu yana insan etkinliklerinin sergilendiği kentler ve hatta “kentsel saçak alanları” kültürel peyzaja dâhil edilir. Kültürel peyzaj alanları hem doğal hem inşa edilmiş dokuların birbirine geçmesi, insanın arazi ile çevreye uyumu ve onları kullanması sonucu ortaya çıkmış bitkiler, suyolları, bahçeler, çitler, mezarlıklar, yapılar ve köy meydanları gibi özel yerlerdir (Weiland, 2011: 25).

2. Materyal ve Metot

Bu çalışmanın amacı; Niğde İlinde tanımlanan kültürel peyzajların IUCN (Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği) kültürel peyzaj kriterlerine ve özgünlük değerlerine göre incelenmesidir. Çalışma materyali olarak Niğde Bölgesinden farklı dönemlere ait Tyana Antik Kenti, Gümüşler Manastırı, Niğde Kalesi – Alaaddin Cami olmak üzere 3 alanın kültürel peyzaj değerleri ele alınmıştır. Araştırma Yöntemi olarak IUCN' un belirlenmiş olduğu ‘Kültürel Peyzajları için Tamamlayıcı Kriterler’ seçilen alanlar için yorumlanmış ve değerlendirilmiştir. Ayrıca UNESCO, 2009 ve Taylor, 2011, Tülek ve ATİK, 2013 'den alınarak yorumlanan özgünlük kriterleri de çalışma kapsamında kullanılmış ve alanlar bu kriterlere göre değerlendirilmiştir.

Çalışma alanlarının ‘Dünya Mirası Kültürel Peyzajları’ kriterleri arasından hangi kategoride olduğu tartışılmış ve değerlendirilebilmek amacıyla Fowler, 2003; Röessler, 2006; WHC, 2005; 2008; Atik ve Ark., 2009 kullanmış olduğu ‘Dünya Mirası Kültürel Peyzajları’ tablosundan faydalanılmıştır. Çalışma alanlarının kültürel peyzajları için tamamlayıcı kriterler içerisinden hangi maddelere uygunluk gösterdiğinin belirlenmesi amacıyla Fowler, 2003; Röessler, 2006; WHC, 2005; 2008; Atik ve Ark., 2009 kullanmış olduğu ‘Kültürel Peyzajları İçin Tamamlayıcı Kriterler’ tablosundan faydalanılmıştır.

3. Araştırma Bulguları

Çalışma kapsamında seçilen alanlar detaylı bir şekilde incelenmiş kültürel ve özgünlük kriterlerine göre yorumlanmıştır.

3.1. ‘Nahitiya’ Tarihsel Niğde Bölgesi

Çalışma kapsamında Nahitiya Tarihi ve Niğde ayrı ayrı incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Niğde tarihi özellikle Cumhuriyet Dönemi öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı şekilde ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

Türkiye siyasi haritasında İç Anadolu Bölgesi’nde yer alan Niğde ili, batıdan Konya ve Aksaray, Doğu’da Kayseri, Kuzey’den Nevşehir, Güney’den ise Mersin ve Adana illeri ile komşudur. Niğde, Güney’deki Gülek Boğazı sayesinde, gözde bir ticaret merkezi olan Kayseri’yi Güney kıyılarına ve Suriye’ye bağlar. Bu konumu sebebiyle Niğde, tarih boyunca, Kapadokya ve Kilikya arasında önemli bir geçiş olma özelliğini korumuştur (Cadoux, 2003: 25).

Nahitiya’nın Tarihi

Binlerce yıllık tarihi geçmişe sahip olan Niğde’de tüm dönemlerin ve kültürlerin izlerine rastlamak mümkündür. Niğde yakınlarındaki Eski Aktaş köyü Andaval Kilisesinde bulunan ve M.Ö. 8. Yüzyıl’a tarihlenen kitabe Hitit hiyeroglifiyle yazılmıştır. Bu kitabe Niğde’den “NAHİTİYA” diye söz edilmektedir (Büyükmıhçı, 2007: 64).

Neolitik Dönem

Dünyada insanın toplum olarak yaşamaya başlaması Anadolu, Kuzey Irak, Lübnan gibi Ortadoğu ülkelerinde M.Ö. 9000 yıllarında görülmeye başlamıştır. Anadolu’da ilk yaşam ise Antalya civarında Beldibi ve çevresindeki çeşitli mağaralarda görülmüştür. Bu dönem Protoneolitik kültür olarak isimlendirilmiştir. Neolitik kültür Batı Anadolu’da üç il sınırları içinde gelişmiş olup bu iller Antalya, Konya ve Mersin’dir. (Bildirici, 2009: 16)

Hititler öncesi m.ö. 3000-1750

Bu dönemden kalma en önemli yerleşim yerleri Aksaray-Yeşilova’da Achemhöyük ve Konya’daki Karahöyük’tür. Genellikle bu alanlar ticari koloniler olarak görülmüşlerdir. Karahöyük kazısından çıkan buluntular Konya Arkeoloji Müzesi’nde bulunmaktadır. M.Ö. 5600-5000 yılları arası, Erken Kalkolitik Dönem olarak belirlenmiştir. Bu dönemde madenler de kullanılmaya başlanmıştır (Bildirici, 2009: 22).

Hitit İmparatorluk Çağı M.Ö. 1750-1200

Hititlerin ekonomik ve siyasal ilişkileri, savaşları Güney’de Asur ve Mısır ile olmuştur. Boğazköy’de bulunan yazılı tabletlerden edinilen bilgilere göre, Kral IV. Tuthalya

(M.Ö.1250 - 1220) Batı Anadolu'ya seferler düzenlemiş ve çevrenin yerel halkları ile temasları olmuştur. Kral III. Hattusil'in oğlu olan IV. Tuthalya bu bölgeyi imparatorluğuna katıp muhtemelen sürekli Hitit kentleri kurmak istemiş, bu mümkün olmamış, kendisinden kısa bir süre sonra Hitit İmparatorluk Çağı tarihe karışmıştır (Akurgal, 1998: 14)

Frigya (Phrygia) Dönemi M.Ö. 900-700

Frigyalılar'ın başkentleri, Ankara Polatlı yakınındaki Gordion kenti olmuştur. Ankara, Afyon, Eskişehir çevrelerinde onlardan önemli kalıntılar vardır. Kendilerine özgü dilleri ve yazıları vardır. Bu dönemden çevremizdeki diğer buluntular şöyledir: Niğde, Bor, antik Tyana kentinde Frigya (Phrygia) alfabesi ile yazılmış bir yazıt (İnscription) bulunmuş olup halen Paris Louvre Müzesi'ndedir. Akşehir, Ulupınar'da bugünde mevcut bir pınar, bilinen en ünlü Frigya Kralı Midas'ın ismini taşımaktadır. Ancak üzerinde bir kalıntı mevcut değildir. Konya çevresinde Sızma'da ve Laodicea'da (Ladik) Kibele heykelcikleri bulunmuştur. Frigya geleneği ve kültürünün yaşadığı tek yerleşim sadece Sızma'da görülmektedir. Sızma isminin de Ana Tanrıça adından geldiği kabul edilmektedir.

Gec Hitit Dönemi M.Ö. 1200-700

Bu dönemde bu bölgede Asur Kralı'na bağlı ama tamamen bağımsız gibi görünen TYANA Krallığı kurulmuştur. Krallığın sınırları Ereğli, Niğde, Bor ve Ulukışla'yı içine almıştır. Krallığın bilinen tek kralı Warpalava'dır. Bu krallıktan bugüne kadar gelen eserler şunlardır. İvriz (Ereğli) anıtı, bir kaya üzerinde bir Hitit Tanrısı ile Kral Warpalava'nın bir kabartması ve Hititçe yazıt bulunmaktadır.

Helenizm Dönemi M.Ö. 334-133

Büyük İskender'in seferleri sonucu Makedonya'dan Mısır ve Hindistan'a uzayan büyük bir İmparatorluk kurulmuş ve bütün Anadolu bunun içinde yer almıştır.

Selefkos (Seleucos) Krallığı M.Ö. 281-188

M.Ö. 312 yılında kurulan ve başkenti Antakya olan krallığın kurucusu İskender'in generallerinden Selefkos'tur (Seleucos). Anadolu, M.Ö. 281 yılında onun kontrolüne girmiş ve M.Ö. 281-188 yılları arasında yönetilmiştir. Krallık Suriye'de M.Ö. 64 yılında son bulmuştur.

Bergama Krallığı M.Ö. 188-133

Seleucos Kralı III. Antiochus'un Roma Orduları karşısında yenilgisi üzerine yapılan Apameia Barış anlaşması ile Anadolu'nun hemen tümü Bergama Krallığı'na bağlanmıştır. Başkentleri Pergamon (İzmir, Bergama) kenti olmuştur. Bergama'da çok büyük bir uygarlık kuran, dünyaca ünlü sağlık kurumları, tapınak ve kütüphaneler meydana getiren, suyolları inşa eden, Bergama Kralları Anadolu içlerinde pek fazla etkili olamamışlardır. (Kurt, 2007: 13).

Kapadokya Krallığı M.Ö. 255- M.S. 17

Kapadokyalılar Anadolu'da farklı bir ulus olarak kabul edilmişlerdir. M.Ö. 255 yılında aynı soydan III. Ariarathos (M.Ö. 257-220) Selefkos Krallığı'nın himayesinde bağımsızlık ilan ederek Kapadokya Krallığı'nı kurmuştur (Şekil 1).

Krallık M.Ö. 188 yılına kadar devam etmiş, bu tarihte Selefkosların Anadolu'dan çekilmeleri üzerine bölge Roma'nın himayesine girmiştir. Kapadokya Krallığı'nın sınırları bugün tam olarak bilinmemektedir. Ancak iki önemli kenti Tyana ve Mazaka (Kayseri) olduğu tahmin edilmektedir. IV. Ariarathos (M.Ö. 220-163) Selefkos Kralı III.Antiochus'un kızı Stratonice ile evlenmiş bu sayede krallıkla yakın bağ kurmuştur. Bu Kral zamanında Sivas yakınında Ariaratheia adlı kent kurulmuştur.

Kapadokya Krallığı en parlak günlerini V. Ariarathos (M.Ö. 163-130) gününde yaşamış, bu dönemde Grek kültür ve dilinin bölgeye girişi hızlanmıştır. M.Ö.130 yılında V. Ariarathes'in ölümü üzerine karışık bir döneme girilmiştir.

Şekil 1. Yunan harfleri ile Eski Kapadokya haritası (Konyalı, 1964: 36)

Roma Dönemi M.Ö. 133- 324

Roma yönetiminin tüm bölgeyi kontrol altına alması zamanla olmuştur. Bu dönem yaklaşık 150 yıl kadar sürmüştür. Bu süre içinde Roma yerel krallıklarla hatta bir yere hâkim derebeyleriyle anlaşmış ve iç yönetimi belirli anlaşmalarla onlara bırakmıştır. Bazı yerlere ise Başkent Roma'dan valiler atamıştır.

Hristiyanlaşan Roma (Bizans) Dönemi 324-1071

Eskiden yasak ve kovuşturmaya uğramış bir dinin kabulü toplum ve kent hayatında bir anda her şeyi değiştirmiştir. Toplum daha serbest düşünce ve yaşamdan kilise disiplinine girmiş, felsefe okulları kapatılmış, eski din yasaklanmıştır. Bu bölgede daha önce Bizantion kenti bulunmuş, İmparator doğuda bir başkent seçme gereğini duymuş, Bizantion kentini surlar, resmi ve sivil yapılarla süslemiş ve 330 yılında törenlerle başkent olmuştur.

Selçuklu Dönemi 1071-1308

1071 yılında Doğu Anadolu'da Malazgirt'te yapılan meydan savaşında İmparator Romanos Diogenes komutasındaki Bizans Ordusunun Alparslan komutasındaki Türk Ordusu karşısında yenilmesi ile Anadolu'da yepyeni bir dönem başlamıştır. Esasen kötü yönetim ve Arap Akınları ile gerileyen ve tenhalaşan Anadolu, bir anda Selçuk Türklerinin eline geçmiştir. Anadolu değişik din ve kültürde olan yeni bir ırk ile karşı karşıya gelmiştir. Müslüman Türklerden önce Müslüman Araplar, akınlar yapmışlar ve bazı yerleri geçici olarak almakla beraber, sürekli yerleşim gösterememişlerdir.

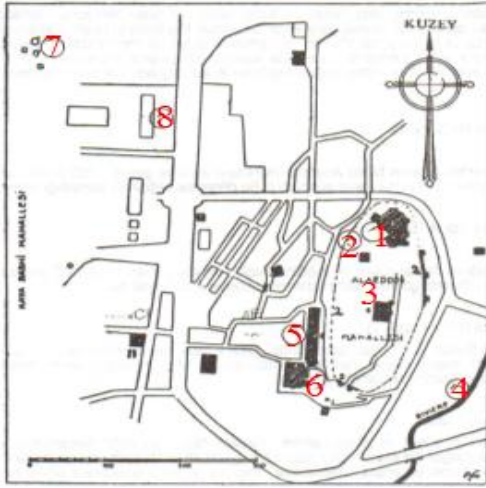
Karamanoğlu Beyliği İlk Dönem 1256-1390

Beylik Ermenek'te Kerimüddin Karaman tarafından yaklaşık 1256 yılında kurulmuştur. Beyliğin kurucusu Kerimüddin Karaman'ın babası Nuresofu olarak bilinmektedir (Konyalı, 1696: 44). Ailenin atası Nuresofu'nun türbesi Mut'ta ve oğlu Karaman'ın türbesi Balkusan (Bağbölen) köyünde bulunmaktadır (Bardakçı, 1976: 36).

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Kanuni Sultan Süleyman devrinde Osmanlı İmparatorluğu en parlak dönemini yaşamış, özellikle Başkent İstanbul'da Mimar Sinan tarafından en güzel eserler yapılmıştır. Konya ve Karapınar'daki Selimiye Camileri vali ve sultanlık günlerinde yaptırılmıştır. Camiler bazı kaynakların aksine Mimar Sinan'ın eseri değildir. Ancak onun getirdiği ve geliştirdiği mimari anlayışla onun yetiştirdiği mimarlarla yaptırılmıştır.

Konya ve Karapınar'daki Selimiye Camileri vali ve sultanlık günlerinde yaptırılmıştır. Albert Gabriel (Bildirici 2009) tarafından hazırlanan ve Şekil 2'de verilen Niğde kenti planına göre bugün tarihsel miras niteliğindeki yapıları görmek mümkündür. Evliya Çelebi 17. Yüzyıl'da Osmanlı Dönemi'nde İmparatorluğun genişlemesi üzerine bölge güvenlik içinde kaldığını ve bölgede savaş olmadığı fakat gelişmelerin de sınırlı kaldığı belirtmiştir (Bildirici, 2009: 61).

Şekil 2. Niğde kenti planı: Saat Kulesi (1), Kale (2), Alaaddin Camii (3), Karasu (Tabakhane) (4), Sokollu Mehmet Paşa Bedesteni (5), Sungurağa Camii (6), Hüdavent Hatun Türbesi (7), Vilayet (8) (Albert Gabriel'den; Bildirici 2009)

3.2. Niğde Tarihi

Niğde ilinin 15 km. Güneyinde konumlanan Bahçeli Kasabası'nda, 1981 yılında yapılan kazılardan anlaşıldığına göre; yörenin tarihi, M.Ö. 7250–5500 yıllarını kapsayan Neolitik ve Kalkolitik çağlara kadar uzanır (Yılmaz, 1999: 16).

Tarih öncesi dönemler incelendiğinde, Niğde'ye bağlı bir kasaba olan Tyana (Kemerhisar) ile karşılaşılır. Anadolu'da İslami akınların başladığı döneme kadar Tyana adı, Niğde adının önüne geçmiştir. Hitit İmparatorluğu Dönemi'nde Tuvanuva adı verilen Tyana, Kral Labarna'nın oğlu tarafından yönetilen bir il konumunda olmuştur. Eski Hitit Devleti'nin yıkılması ile M.Ö. 1380'de kurulan II. Hitit Devleti Dönemi'nde Tyana, merkez şehir konumuna gelmiştir (Yılmaz, 1999: 26). II. Hitit Devleti Dönemi'nde bugünkü Niğde ise Tabal Konfederasyonuna bağlı şehirlerden birisi olmuş, Nahita adı ile anılmıştır. Kral Sarvanas tarafından yönetilmiştir (Özkarıcı, 2001: 34). M.Ö. 700 yılından itibaren bölge Asurluların eline geçmiş, kısa bir süre sonra Frig egemenliğine girmiştir. Daha sonra da Niğde'de seksen yıl kadar sürecek olan Kimer hâkimiyeti başlamıştır (Yılmaz, 1999: 35).

Niğde Bölgesi M.Ö. 6. Yüzyıl'da Medler'in, M.Ö. 550'de ise Perslerin hâkimiyetine altına girmiştir. Bu durum M.Ö. 334 yılında Büyük İskender'in bölgeyi fethi ile son bulmuştur (Özkarıcı, 2001: 40). Yönetimin sürekli olarak el değiştirmesi sonucu bölge dört asır boyunca istikrarsız bir dönem yaşamıştır. Bu dönemin ardından Kapadokya bölgesi, Roma yönetimine girerek, bir eyalet konumunu almıştır. Roma Dönem'i boyunca Tyana, sivil ve askeri bakımdan iyi donanmış ve birçok güzel yapı ile bezenmiş önemli bir il haline

gelmiştir (Yılmaz, 1999: 40). Bu döneme ait bazı eserlerin kalıntıları halen Tyana sınırları içindedir. Roma havuzu ve su kemerleri Roma Dönemi'nde yapılan önemli eserlerin birer örneğidir. Ancak taranan kaynaklarda Roma Dönemi'ne ait bugünkü Niğde merkezi ile ilgili önemli veriler bulunmamaktadır. M.S. 50 yılından itibaren Havarî Aziz Paulus' un bölgede Hristiyanlığı yayma faaliyetlerine girişmesiyle birlikte Niğde ve çevresinde Hristiyan nüfus giderek artmıştır. Roma bu durumu çok da iyimser sayılmayacak bir tutumla karşılamış, Hristiyanlara karşı şiddet uygulamıştır. Bu dönemde Niğde ve Nevşehir yörelerinde dağlarda mağaralar, evlerin altında gizli bölmeler yapılmış ve yeraltı şehirleri kurulmuştur (Gedik, 1997: 42). 313 yılında Hristiyanlığın resmi din olarak kabul edilmesiyle birlikte Niğde toprakları önemli bir konuma bürünmüştür. 326 yılında Konstantin'in annesi Helena hac için Kudüs'e giderken, Niğde'nin Andaval Kasabası'nda bir kilise, Eskiğümüşler' de ise bir saray yaptırmıştır. Bu sırada bölgenin psikoposluk merkezi Tyana'dır (Yılmaz, 1999: 45).

3.2.1. Türklerin Egemenliği Öncesinde Niğde

395 yılında Roma İmparatorluğu, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldığında Niğde, Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu sınırları içinde kalmıştır. 7. Yüzyıl'dan itibaren bölge; Bizans, İran(Sasani) ve Araplar arasındaki sürekli mücadelelere sahne olmuştur. Bu uzun süren savaşlar özellikle Tyana'yı çok etkilemiştir. Birçok medeniyet döneminde merkez şehir konumunda olan Tyana artık bir yerleşim merkezi olmaktan çok askeri bir karargâh halini almıştır (Gedik, 1997: 51).

3.2.2. Türk Egemenliğinden Sonra Niğde

Türklerin Niğde'ye ilk akınları Selçuklu Sultanı Melikşah zamanına rastlamış, bu dönemde Niğde'ye yapılan akınlar sonuç vermemiştir. Melik Şah'ın askerlere iktâ sözü vermesi ile Anadolu'da fetih hareketi hızlanmış ve Niğde Danişment Gazi ve oğlu Emir Gazi tarafından Türk topraklarına katılmıştır. Bunun üzerine Niğde Danişmentogulları'na iktâ olarak verilmiştir. Türkler Niğde'ye ulaştıklarında şehri harap durumda bulmuşlardır. Nüfus, iç kaleye sıkışmış olup asker ailelerinden ibarettir. Niğde'nin Danişment Beyliği'nde bir iktâ olarak kalma durumu 1150 yılında sona ermiş, bu tarihten itibaren Niğde, Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olan Konya'nın bir ili konumuna gelmiştir (Gedik, 1997: 54). Bu süre zarfında Selçuklu Devleti, Haçlı ordularıyla karşı karşıya gelmiştir.

Güçlü bir Haçlı ordusu Bizans öncülüğünde Anadolu'ya gelmiş ve 1097'de İznik'i almıştır. Daha sonra Anadolu'nun içlerine kadar yürüyen Haçlılar, Danişment Beyliği'nin iyi savunmaları sonucu Niğde bölgesinde toprak kazanamadan Çukurova'ya ulaşarak 1098'de Antakya'yı ele geçirmişlerdir (Hasan, 2002: 63). 1176'da II. Kılıçaslan zamanında, II. Haçlı ordusunun yenilmesinde Aksaray ve Niğde'den gelen askerlerin payı çok olmuştur. Bundan dolayı Sultan Aksaray'a "zafer yurdu" Niğde'ye de "pehlivanlar yurdu" (Darü'l Pehliviye) unvanını vermiştir (Özkarıcı, 2001: 42).

3.2.3. Osmanlı Devleti Döneminde Niğde

Osmanlı Devleti Dönemi boyunca Niğde tarihi incelendiğinde Niğde'nin çok önemli gelişmeler göstermediği anlaşılır. Özellikle imar işleri açısından kent, Beylikler Dönemi'ndeki canlılığını koruyamamıştır (İnalçık, 2002: 41). Celali İsyanları sırasında tüm taşrada olduğu gibi Niğde'de de birçok ayaklanma görülmüştür. İsyancı Abaza Mehmet Paşa'nın adamlarından olan Çopur Bey, Niğde'yi ele geçirmiş ve Niğde Kalesi'ne kapanarak savunmaya geçmiştir (Galanti, 1951: 20). Bu olaylar sırasında Niğde'nin dış mahallelerindeki

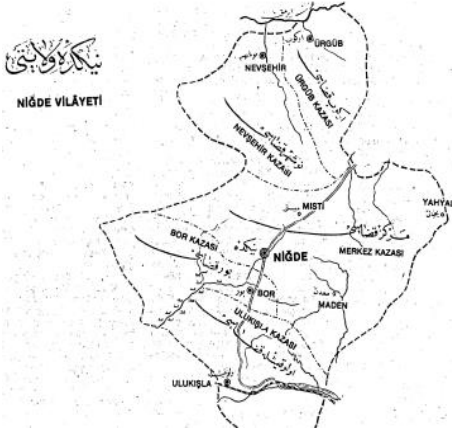
bir grup dükkân, kente saldıran Celalilerce üs olarak kullanılmalarını engellemek amacıyla yıktırılmıştır (Faroqhi, 2000: 14). Bütün duraklama devri boyunca Niğde, Karaman Eyaleti'nin bir sancağı olarak kalmıştır.

1832–33 yıllarında, Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın devlete karşı isyanı sonucunda oğlu İbrahim Paşa, Mısır ordusuyla birlikte Ulukışla'yı geçer ve Anadolu'nun içlerine kadar ilerler. Avram Galanti'nin araştırmalarına göre; bu ayaklanmada Niğde ve Bor halkı, Mısır ordusuna direnmek yerine bu ordunun yanında yer almıştır. Bununla birlikte bu bölgede Osmanlı memurları tüm ağırlığını yitirir. (Yılmaz, 1999: 72). 1836 yılında, II. Mahmut bazı üst düzey yöneticilerle beraber yaptığı toplantılarda Anadolu'nun idari taksimatı ile ilgili olarak bazı kararlar almışlardır. Redif-i Mansure Konya Müşirliği unvanıyla Konya, Akşehir, Beyşehir, İçel, Niğde ve Aksaray sancakları birleştirilmiştir. Karaman valisi hacı Ali Pasa, Müşir olarak atanmış, yeni unvanı II. Mahmut huzurunda verilmiştir (Galanti, 1951: 24).

Bu Yüzyıl içinde Osmanlı'da yaşanan en önemli olay, 1839 tarihli Tanzimat Fermanı'dır. Bu dönemde Niğde Karaman Eyaleti'ne bağlı bir sancak olma konumunu korumuştur. 1846 yılında Niğde'nin idari statüsünde çok önemli değişiklikler olmuştur. Niğde'nin sancak merkezliği elinden alınmış ve merkez Nevşehir'e kaydırılmıştır. Bu durum 1850'ye kadar devam etmiştir. 1860 yılında Niğde ülke genelinde yapılan yeni idari düzenlemelerle birlikte tekrar Karaman Eyaleti'ne bağlı bir sancak konumunu almıştır. Bunun yanında Aksaray, Kırşehir, Nevşehir gibi önemli merkezler de Niğde'ye bağlanmıştır. 1864 vilayet nizamnamesi ile Niğde Konya vilayetine bağlanırken, kazalarında değişiklik yapılmamıştır. Bu değişikliklerden sonra Niğde Sancağına bağlı kazalar şu şekilde olmuştur: Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Yahyalı, Ürgüp, Aksaray (Galanti, 1951: 28). Bu listeden de anlaşılacağı üzere, Niğde toprakları, 1864 yılında yaklaşık olarak bugünkü büyüklüğünden üç kat daha büyüktür (Gedik, 1997: 64). Niğde İdare Meclisi, 25 Ocak 1915 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na bir dilekçe yazmış ve dilekçede; Niğde'nin nüfus yoğunluğu ve ticari bakımdan Kayseri'den daha üstün olduğunu, bu sebeple Niğde'nin de bağımsız bir il olması gerektiğini bildirmişlerdir. Bunun yanında, adli işlerinin de Adana'ya bağlanmasını Niğde'nin Konya'dan ayrılarak bağımsız bir il olduğunu, belgeleyen yazı yayınlanmıştır (Çadircı, 1991: 15). Bu, cumhuriyetten önce Niğde'nin idari yapısında yapılan en önemli değişiklik olmuştur.

3.2.4. Cumhuriyet Döneminde Niğde

19. Yüzyıl'ın sonları ve 20. Yüzyıl'ın başlarında Osmanlı Devleti mali bir çıkmaz içine girmiş ve sonucunda ağır toprak kayıpları vermiştir. (Gedik, 1997: 66). Devletin bu buhranlı dönemlerinde diğer bölgelere nispeten daha sakin bir konumda bulunan Orta Anadolu ve dâhilinde Niğde, 1920 yılında Sevr Antlaşması maddeleriyle gündeme gelmiştir. Bu antlaşmanın bir maddesine göre Antalya-Silifke-Niğde-Aksaray- Akşehir-Afyon-Balıkesir-Aydın-Muğla İtalya'nın hâkimiyeti altına verilecektir (Akşin, 2002: 11) (Şekil 3).

Ülkede yabancı güçlerin işgallerinin başladığı bu günlerde Mustafa Kemal önderliğinde, milletin bizzat içinde yer aldığı Milli Mücadele hareketi de hızlanmıştır. Niğde bu Milli Mücadele yıllarında işgal güçlerinin giremediği nadir Anadolu şehirlerinden birisi olmuştur. İşgal görmemesine rağmen Niğde, hem stratejik hem de lojistik açıdan sıcak savaşın içinde olmuştur. Coğrafi konumu itibariyle Akdeniz'i Kayseri'ye ve dolayısıyla Doğu Anadolu'ya bağladığı için stratejik anlamda özel bir noktadadır.

Şekil 3. Son Osmanlı Döneminde Niğde Vilayeti (Akşin, 1985: 11)

Konumundan dolayı hem Doğu'dan hem de Güney'den gelebilecek saldırılara önlem olarak Niğde'de birlikler kurulur. Bu birlikler aynı zamanda bölgede meydana gelebilecek eşkiya hareketlerine karşı tedbirler almışlardır (Gedik, 1997: 68). Milli Mücadele'de yapılan stratejik yardımlara ek olarak Niğde, cephelerde ihtiyaç duyulan temel gıda maddeleri, araç-gereç ve giyecek sağlama konusunda da mücadeleye katkıda bulunmuştur. Bu çabaları karşılığında Mustafa Kemal tarafından gönderilen takdimnamelerle ödüllendirilir. Bir milletin büyük çabaları sonucunda kazanılan bir zaferin ve yeni Cumhuriyet rejiminin ilk kutlamaları da top atışlarıyla Niğde'de yapılmıştır (Gedik, 1997: 68).

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yılında kaldırılan Teşkilat-ı Esasiye kanununun 89. maddesi sancakları kaldırıp, idari bölümleri vilayet, ilçe, bucak, köy olarak yeniden düzenleyince Niğde ve Aksaray vilayet olurlar. 1933 yılında Aksaray'ın vilayetliği kaldırılarak, Niğde'ye bağlanır. 1954 yılında Niğde'ye bağlı bir kaza konumunda bulunan Nevşehir, il haline getirilir ve Niğde toprakları küçülür (Hasan, 2002: 71). 1989 yılında ise Aksaray, Niğde'den ayrılarak il olur ve Niğde toprakları bugünkü konumunu alır. Niğde kentinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimine bağlı olarak her bir dönem içerisindeki kültürel alanlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Niğde Bölgesindeki Kültürel Peyzaj Niteliğindeki Miras Alanları

Zaman Dilimi	İşgaller Ve Tarihi Önemli Olaylar
M.Ö 1750 (Hitit Dönemi)	Porsuk - Zeyve Hüyüğü Göllüdağ Harabaları
M.Ö 133 (Roma İmparatorluğu)	Tyana Su Kemerleri Faustinapolis Kenti Çiftahan Kaplıcaları Andaval Kilisesi
M.Ö 133 – 324 (Bizans İmparatorluğu)	Gümüşler Manastırı Altınhisar Kenti Nazianzos Antik Kenti Sasima Kenti
1071 (Selçuklu Devleti)	Niğde Kalesi – Alaaddin Cami Hüdavend Hatun Türbesi Sungurbey Cami

1256 – 1390 (Karamanoğulları Beyliği)	Hatiroğlu Çeşmesi
1397 – 1923 (Osmanlı İmparatorluğu)	Ulukışla Mehmet Paşa Külliyesi
1923’den itibaren (Türkiye Cumhuriyeti)	Halkevleri

Niğde ve çevresi 11. Yüzyıl’dan itibaren Selçuklu Türklerinin idaresine geçmiştir. Bu dönemde esas şeklini alan Niğde Kalesi ve inşa edilen camii, medrese, türbe ve diğer tarihi yapılar mimari ve sanatsal açıdan büyük önem taşımaktadır. Niğde’de Osmanlı Dönemi’nden günümüze ulaşan tarihi eserler diğer sanatsal eserler ile birlikte kent dokusuna adeta bir nakış gibi işlenmiştir.

3.3. Niğde Bölgesi Kültürel Miras Alanları

Binlerce yıllık tarihi geçmişe sahip olan kentte tüm dönemlerin ve kültürlerin izlerine rastlamak mümkündür.

3.3.1. Niğde, Hitit Dönemi Kültürel Peyzaj Alanları

Niğde bölgesinde Hitit Dönemi’nden kalma iki tane kültürel peyzaj alanı tespit edilmiştir.

Porsuk - Zeyve Höyüğü

Ulukışla Çiftahan arasında Porsuk köyü Zeyve höyüğünde 1961 yılında Hitit Dönemi’ne ait kitabeler bulunmuş ve 1968 yılından bu tarafa Fransız Prof. Oliver Pelon tarafından kazılar yapılmıştır. Zeyve höyüğünde Hitit döneminden sonra Roma Dönem’lerine ait buluntular vardır. Eski ismi Tynna olarak geçmektedir (Beyer, 2010: 16) (Şekil 4).

Göllüdağ Hitit Kenti

Niğde Gölcük kasabasının Kömürcü köyü civarında, çevrenin en önemli Hitit kenti kalıntıları görülmektedir. Kalıntılar M.Ö. 8. Yüzyıl’dan kalma olup kent karakteri gösteren tek örnektir.

Şekil 4. Porsuk - Zeyve Höyüğü (Anonim 2014)

Kentin etrafını çeviren sur içinde bir krater gölü bulunması nedeni ile buraya Göllüdağ adı verilmiştir. Bir tepe üzerinde 3 km²’lik bir alanı kapsayan kentin etrafı üç kapılı bir sur ile çevrilidir. Sur içinde birbirinden cadde ve sokaklarla ayrılan dikdörtgen planlı yapılar vardır.

Bu yapıların bazıları tek ve bazıları yapı gurupları şeklindedir. Saray veya tapınak olanı diğer Hitit yapılarında olduğu gibi aslanlarla donatılmıştır. (Bildirici, 2009: 80) (Şekil 5).

Şekil 5. Göllüdağ Hitit Kenti

3.3.2. Niğde, Roma Dönemi Kültürel Peyzaj Alanları

Niğde bölgesinde Roma Dönemi'nden kalma üç tane kültürel peyzaj alanı tespit edilmiştir.

Faustinapolis Kenti

Ulukışla'nın 25 km. kuzey doğusunda Basmakçı köyü yakınında Roma Dönemi'nden bir kent kalıntısı bulunmaktadır (Özsoylu, 2007: 11). Roma İmparatoru Marcus Aerialus'un (161-180) eşi İmparatoriçe Faustina (125-176) burada ölmüş ve buraya gömülmüştür. Kurulan veya mevcut olan kente imparatoriçenin adından Faustinapolis adı verilmiştir. Faustinapolis Bizans Dönemi'nde piskoposluk merkezidir (Özsoylu, 2007: 14).

Çiftehan Kaplıcaları

Çiftehan'da bugün termal maksatlı kullanılan kaplıca suyunun çok eskiden kullanıldığı anlaşılmaktadır. Roma Dönemi'nde ismi Aqua Calidae olup eski havuzun temelleri Roma Dönemi'nden, bugün kullanılan eski hamam Selçuklu gününden kalmadır (Bildirci, 2009: 83). (Şekil 6).

Şekil 6. Çiftehan Kaplıcaları

3.3.3. Niğde, Bizans Dönemi Kültürel Peyzaj Alanları

Niğde bölgesinde Bizans Dönemi'nden kalma beş tane kültürel peyzaj alanı tespit edilmiştir.

Andaval Kilisesi

Niğde- Kayseri yolu üzerinde 8 km. uzaklıkta sadece eski bir kilise kalıntısının bulunduğu yer eski Andaval olarak bilinmektedir (Şekil 7). Burası çok eski bir yerleşim yeridir. Buranın 5 km. Kuzeydoğu'sunda eski ismi Andaval olan Aktaş kasabası bulunmaktadır. Burası daha yakın bir yerleşim olup Cumhuriyet Dönemi'ne kadar Rumlar yaşamış ve son dönemden kalma bir kilise bugün camii olarak kullanılmaktadır. Eski Andaval ise yollar üzerinde olan bir kenttir. Bizans Dönemi'nde yapılmış bir haritada henüz Niğde diye bir kent yokken Andaval bulunmaktadır (Pekak, 2009: 17).

Şekil 7. Andaval Kilisesi

Bugün bir duvarı ayakta kalmış 4. veya 5. Yüzyıl'da yapıldığı kabul edilen kilisede, M.Ö. 8. Yüzyıl'a ait Tyana Kralı Warpalawa'nın portresi bulunan bir yazılı belge bulunmuştur. Bu belge ve Tavala ismi, bu kentin Tyana Krallığı Dönemi'nde bulunduğunu göstermektedir. Buraya eklenmiş bu belgenin aslı British Museum'da ve bir kopyası Niğde Müzesindedir (Pekak, 2009: 20). İlk İmparator Constantinus'un annesi Helena Kudüs'e hacca giderken buradan geçmiştir. Eski Andaval'da ayrıca bir han ve 4. veya 5. Yüzyıl'dan kalma eski bir kilisenin kalıntıları bulunmaktadır. Türkçe'de her şeye kolayca inanan insanlar buranın adından "Andavallı " olduğu söylenir. Ancak bu kentin insanların çok zeki olduğunu göstermektedir (Pekak, 2009: 24).

Nazianzos Antik Kenti

Niğde içinde Roma ve Bizans Dönemi'nden bugüne gelen yapı yoktur. Ancak köyün ortasında bulunan höyükte mahzenler yer altı boşlukları vardır. Eski dönemden gelen kolon parçaları ve işlemeli taşlar parkta toplanmıştır. Kentte henüz bir kazı ve ciddi inceleme yapılmamıştır. Kentin tanınması burada doğmuş iki din ulusunun bulunmasındandır. Bunlar İlahiyatçı olarak bilinen Grigorius Theodolos (329-390) ve gene aynı dönemde yaşamış Amphilochius'tur (Bildirici, 2009: 86).

Altınhisar Kenti

Bugün ilçe olan Altınhisar bir ara Ortahisar ismi ile de bilinmektedir. Niğde -Aksaray arasında bir Kapadokya yerleşimidir. Bizans Dönemi'nde "Antigus" olan ismi, bugüne Anduğu olarak gelmiştir, bugün Altınhisar olmuştur (Şekil 8). Bizans Dönemi'nden kalma kale, bir ara cami olarak kullanılmış kilise bulunmaktadır (Bildirici, 2009: 90).

Şekil 8. Altınhisar Kenti

Sasima Kenti

Gölcük kasabasının 7 km. batısında ova üzerinde Hassaköy bulunmaktadır. Buranın eski ismi Sasima olup 4. Yüzyıl'dan beri yaşam olduğu bilinmektedir (Şekil 9). 4. Yüzyıl'da yaşamış Nazianzos'lu Grigorios (329-390) burada görev yapmış ve mektuplarında buranın o gününü anlatmaktadır. "Susuz, çimensiz, kupkuru bir yerdir benim Sasima'm" demektedir. Bugün Hassaköy içinde çok büyük ve Cumhuriyet Dönemi'ne kadar kullanılmış büyük bir kilise bulunmaktadır (Bildirici, 2009: 92).

Şekil 9. Sasima Kenti Giriş Kapısı

3.3.4. Niğde, Selçuklu Dönemi Kültürel Peyzaj Alanları

Niğde bölgesinde Selçuklu Dönemi'nden kalma üç tane kültürel peyzaj alanı tespit edilmiştir.

Hüdavent Hatun Türbesi

Taş işçiliği ile dikkati çeken ve Niğde'nin abide bir yapısı olan türbe 1312 yılında Hüdavent Hatun adına yaptırılmıştır. Burada gömülü olan Hüdavent Hatun'un kısa hayatı ise: Selçuklu Sultanı IV. Kılıçaslan'ın kızıdır. 1266 yılında İlhanlı Hükümdarı Abaka Hanın oğlu Argun Han ile evlenmiştir. Din arayışı içinde olan Moğol Hanedanı'na Müslümanlığın sevdirmesinde etkili olduğu sanılmaktadır. Ölümü üzerine bu türbeye gömülmüştür (Öney, 2011: 8).

Alaaddin Cami

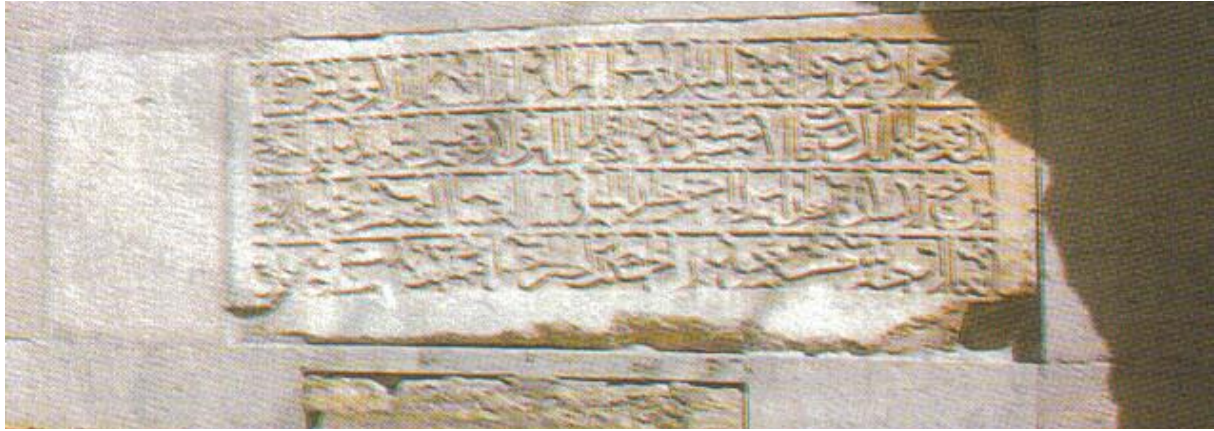
Niğde'nin en büyük ve güzel camiidir. Sadece Niğde'nin değil Anadolu'nun en dikkati çeken yapısıdır. Bina dikdörtgen bir plana sahip olup içten içe 24.45 x 16.45 m olarak ölçülmüştür. Yapımında İslam ve batı Gotik sanatı bir arada kullanılmıştır. Yapı 18. Yüzyıl'ın ortalarında büyük bir yangın geçirmiş kubbe ve bunu dayayan ayaklar göçmüş ve cami yeni bir planla yeniden yapılmıştır. Orijinal şeklini büyük ölçüde yitirmiş camide Tyana kentindeki yapılardan taş ve kolonların kullanıldığı sanılmaktadır (Bildirici, 2009: 94)

3.3.5. Niğde, Karamanoğulları Dönemi Kültürel Peyzaj Alanları

Niğde bölgesinde Karamanoğulları Dönemi'nden kalma bir tane kültürel peyzaj alanı tespit edilmiştir.

Hatiroğlu Çeşmesi

Alaaddin Camii karşısında bir yapının duvarındadır. Üzerinde çok güzel yazılmış bir kitabe bulunmaktadır. Kitabesine göre 3. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Niğde yöneticisi (emiri) Hatiroğlu Şerafeddin Mesut tarafından yaptırılmıştır (Şekil 10). Şerafeddin Mesut (ölümü 1276) hakkında bilinenler şöyledir. Niğde emir ve ordu komutanı iken önce Selçuklu Sultanı IV. Kılınçaslan'nın öldürülmesine katılmış daha sonra Moğollara karşı ayaklanmış ancak İlhanlı hükümdarı Abaka Han tarafından yakalanmış ve feci şekilde öldürülmüştür (Şahin, 2011: 26).

Şekil 10. Hatiroğlu Çeşmesi

3.3.6. Niğde, Osmanlı Dönemi Kültürel Peyzaj Alanları

Niğde bölgesinde Osmanlı Dönemi'nden kalma bir tane kültürel peyzaj alanı tespit edilmiştir.

Ulukışla Mehmet Paşa Külliyesi

Ulukışla Mehmet Paşa Külliyesi 17. yy. da Osmanlı Devleti'nde başlayan gerileme ve sonrasında başta Celali İsyanları ve doğuya yapılan seferler sonucunda, Öküz Mehmet Paşa'nın 1615 yılında çıktığı İran Seferi sırasında bu yerde konaklama için kışlak olmadığını görünce, sefer sonrası bu külliye yapılmıştır (Özdeş, 2007: 24) (Şekil 11).

Şekil 11. Ulukışla Mehmet Paşa Külliyesi

3.3.7. Niğde, Cumhuriyet Dönemi Kültürel Peyzaj Alanları

Niğde bölgesinde Cumhuriyet Dönemi'nden kalma bir tane kültürel peyzaj alanı tespit edilmiştir.

Halkevleri

Halkevleri ve Halkodaları sayesinde, bilim, kültür ve sanat faaliyetleri Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılmıştır. Bu Halkevlerinden birisi de Niğde Halkevi'dir. Yaptığı yayınlarla, açtığı kurslarla, verdiği konferanslarla halka ulaşan Niğde Halkevi, halkın bilgi ve kültürünün artmasında önemli görevler üstlenmiştir. Aynı zamanda köylü kentli vatandaşın kaynaşmasını da sağlayan bu halkevi, ulus devleti ve milli birliği sağlamada devletin öncü kolu olmuştur (Ceylan, 2011: 45).

3.4. Niğde Bölgesi Kültürel Miras Alanlarında 'Özgünlük'

Çalışma kapsamında; Niğde kenti ve yakın çevresinde bulunan, kültürel miras niteliğine sahip olduğu düşünülen alanlar belirlenmiştir. Bu alanlar arasında bulunan 3 eser detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu alanları diğer alanlardan ayıran ve onları ender ya da eşsiz kılan özellikleri belirlenmiştir. Bulunan bu özellikler oluşturulan 'özgünlük' tablosuna işlenmiştir. Alanların geçmiş zamanlardaki kullanımı, dil yapıları, yaşam biçimleri incelenmiş ve özgünlük tablosuna aktarılmıştır. Niğde kenti ve yakın çevresinde bulunan 'Tyana antik kenti', 'Gümüşler Manastırı' ve 'Niğde Kalesi – Alaaddin Cami' alanları çalışma kapsamında incelenmiş ve özgünlük kriterleri tespit edilmiştir.

3.4.1. Tyana Antik Kenti Tarihi

Bugün Niğde-Bor İlçesinin Kemerhisar kasabasının bulunduğu yer antik Tyana kentinin yerleşim alanıdır. Kemerhisar yakın zamanlarda bu kalıntılar üzerine kurulmuş bir yerleşim yeridir. Bölgede en eski kent olan Tyana, Kemerhisar dışında da çok geniş bir alana oturmuştur (Tokgöz ve Korkanç, 2012: 8).

Neolitik Dönem: Bugün Köşk olarak bilinen antik Roma Havuzu, Tyana Kentine eskiden su sağladığı gibi çok eski bir yerleşim yerinde bulunmaktadır. 1981 yılında burada yapılan kazılarda Neolitik devirden kalma ve M.Ö 5000 yıllarına tarihlenen seramikler ve iki Anatanrıça heykelciği bulunmuş ve Niğde Müzesi'nde sergilenmektedir. (Tokgöz ve Korkanç, 2012: 10). (Şekil 12).

Şekil 12. Tyana Antik Kenti Tarihi

Tuvana Krallığı: Tyana'nın tarihte ilk görüldüğü devir Tuvana Krallığı Dönemi'dir. Krallığın ismi İvriz anıtında Tuvana olarak geçmektedir. Bu Krallığın en önemli kenti Tyana'dır. Tuvana Krallığı'nın tek bilinen ve Asur Krallığı'na yarı bağımlı Kralı Warpalava'nın Tyana'nın yakınında Gökbel Köyü'nde, Niğde Andaval'da, Ereğli İvriz ve Ambar Deresi'nde kabartmaları vardır. Ayrıca Hitit Dönemi'ne ait bir yazılı taş İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde (En. 7695), Frigya yazısı ile yazılmış bir başka yazılı taş Paris Louvre Müzesi'ndedir.

Pers Yönetimi Dönemi: Pers Prensi Cyrus M.Ö. 401 yılında İran'a karşı iktidarı kardeşinden almak için bir sefer düzenlemiş ve ordu Tyana'ya gelmiş ve üç gün kalmıştır. Bu seferin tarihini yazan Xenophon "Onbinlerin Dönüşü " adlı kitabında Tyana'yı kalabalık, zengin ve büyük bir kent olarak belirtir.

Helenistik Dönem: M.Ö. 333 yılında Anadolu'da bulunan Büyük İskender'in ordusu Tyana'dan geçmiş ve Kilikya Kapılarından (Gülek Boğazı) Tarsus'a geçmiştir. Bu dönem'de Ariarethes M.Ö. 323 yılında Kapadokya Krallığı'nı kurmak istemiş ama İskender'in komutanlarından Perdikkas tarafından öldürülmüştür. M.Ö. 255- M.S. 17 yıllarında hüküm süren Kapadokya Krallığı'nın iki önemli kentinden biri Tyana'dır. Bu dönemde Grek kültür ve uygarlığı çevreye girmiştir. Bölge hakkında bilgi veren Stabo "Tyana Semiramis tepeleri üzerinde kurulmuştur" diye yazmaktadır.

Roma Dönemi: Roma Dönemi'nde kentte çok büyük gelişmeler olmuştur. Bugün büyük çapta ayakta kalmış su kemerleri ve bunları besleyen Roma Havuzu bu dönemden kalmıştır.

Kentin merkezi durumunda ve bugün üzerinde Kamerhisar'ın bulunduğu höyükte Athena Tapınağı, Köşk mevkiinde Jupiter Tapınağı, (Bu tapınağın taşlarının çoğu Niğde Müzesi'ndedir), Daraun mevkiinde bir tapınak kalıntısı ve su yolu üzerinde bir kolonu bulunan muhtemelen Apollo tapınağı kalıntıları bulunmaktadır.

Bizans Dönemi: 7. Yüzyıl ve daha sonraki dönemlerde Tyana, Bizans ve Araplar arasında hassas bölgede kalmış ve çeşitli defalar akınlara uğramıştır. Tyana Antik Kenti Miras Alanı Özgünlüğünün Değerlendirilmesi Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Tyana Antik Kenti Miras Alanı Özgünlüğünün Değerlendirilmesi

Konum ve Yerleşim	Gelenekler, Teknikler ve Yönetim Sistemleri	Malzeme ve Nesne	Tasarım ve Form	Kullanım ve İşlev	Ruh ve Anlatım	Dil ve Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
Arazinin fiziksel yapısı	Yapı Teknikleri	Malzeme Tipleri	-Denge, -Form, -Vurgu,	1.Orijinal haliyle kullanım	-Duygusal etkiler, -Dinsel etkiler,	Dil yapısı
-Düz, -Hafif Eğimli, -Eğimli, -Tepelik, -Kısmi tepelik, -Engabeli, -Ova, -Kıyı, -İnişli çıkışlı, -Plato (Yayla), -Dar Vadi, -Geniş Vadi	-Geleneksel, -Modern, -Antik, -Karışık, Tarihsel Yapı Kullanımları -Yerleşim, -Askeri, -Eğitim, -Sağlık, -Savunma, -Sosyal etkinlikler, -Ticari, -Dini.	-Beton, -Ahşap, -Taş, -Metal (Alüminyum, demir, çelik..) -Mermer ve Traverten, -Kerpiç, -Granit, -Çadır/Brand a, -Karışık	-Oran, -Dizi, ritim, tekrar, -Renk -Ölçek, -Fonksiyon, -Birlik, -Kompozisyon	- Rekreatyonel kullanım -Tarımsal kullanım -Endüstriyel kullanım - Turizm amaçlı kullanım	-Sesler, kokular ve tatlar, -Yaratıcılık, -Yenilikçilik, -Sanatsal etkileşimler, -Geleneksel etkileşimler, -Siyasal etkileşimler	-İngilizce -Filipince -İrlandaca -İskoç dili -Farsça -Peştuca -Likya Dili -Yunan Dili -Latince
Alan kullanımı	Yönetim Sistemleri	Maddi Nesne (Öge)		2.Yeni fonksiyonuyla kullanım - Yerleşim alanından.... - Rekreatyonel kullanımdan -Tarımsal kullanımdan -Endüstriyel kullanımdan -Ticari amaçlı kullanımdan. .. -Turizm amaçlı kullanımdan-Dini amaçlı kullanımdan		Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
-Geleneksel yerleşim alanı, -Geleneksel tarım alanı, -Dinsel alan, -Askeri alan, -Ticari alan, -Turizm alanı.	-Göçebe kabile, -Federasyon, -Birlik (Likya Birliği, Kolonileşme, vb.), -Feodalite, -Kırallık, -Aristokrasi, -Hanedanlık, -	-Mimari, -Resim, -Heykel, -Minyatür, -Hat sanatı, -Müzik, -Edebiyat				-Temsiller, -Gösteri sanatları, -Toplumsal uygulamalar : Tören ve şölenler, -Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar

	İmparatorluk , -Cumhuriyet.					
--	-----------------------------------	--	--	--	--	--

3.4.2. Gümüşler Manastırı

Niğde'nin batısında kayalara oyma bir Manastır ve çevresinde yerleşim yeri bulunmaktadır. Gümüşler Manastırı olarak bilinen yerleşimin eski ismi Tracias olarak bilinmektedir (Şekil 13). Bu manastır, kilise ve diğer yapı topluluklarını içine almaktadır. Manastır birkaç katlı oyulmuş ve çeşitli ihtiyaçları karşılayan bölümleri vardır. (Pekak, 2009: 26). Gümüşler Manastırı Miras Alanı Özgünlüğünün Değerlendirilmesi Tablo 3'de verilmiştir.

Şekil 13. Gümüşler Manastırı

Tablo 3. Gümüşler Manastırı Miras Alanı Özgünlüğünün Değerlendirilmesi

Konum ve Yerleşim	Gelenekler, Teknikler ve Yönetim Sistemleri	Malzeme ve Nesne	Tasarım ve Form	Kullanım ve İşlev	Ruh ve Anlatım	Dil ve Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
Arazinin fiziksel yapısı	Yapı Teknikleri	Malzeme Tipleri	-Denge, - <u>Form</u> , - <u>Vurgu</u> ,	1.Orijinal haliyle kullanım	-Duygusal etkiler, - <u>Dinsel etkiler</u> ,	Dil yapısı
-Düz, -Hafif Eğimli, - <u>Eğimli</u> , - <u>Tepelik</u> , -Kısmi tepelik, -Engebeli, -Ova, -Kıyı, -İnişli çıkışlı,	-Geleneksel, -Modern, - <u>Antik</u> , -Karışık, Tarihsel Yapı Kullanımları -Yerleşim, -Askeri, -Eğitim, -Sağlık,	-Beton, -Ahşap, - <u>Taş</u> , -Metal (Alüminyum, demir, çelik.) -Mermer ve Traverten, -Kerpiç, -Granit, -	-Oran, -Dizi, ritim, tekrar, -Renk -Ölçek, -Fonksiyon, -Birlik, -Kompozisyon	- Rekreasyone l kullanım -Tarımsal kullanım -Endüstriyel kullanım - Turizm amaçlı kullanım - <u>Dini kullanım</u>	-Tarihsel bağlar, -Sesler, kokular ve tatlar, -Yaratıcılık, - Yenilikçilik, -Sanatsal etkileşimler, -Geleneksel etkileşimler,	-İngilizce -Filipince -İrlandaca -İskoç dili -Farsça -Peştuca -Likya Dili -Yunan Dili - <u>Latince</u>

-Plato (Yayla), -Dar Vadi, -Geniş Vadi	-Savunma, -Sosyal etkinlikler, -Ticari, -Dini.	Çadır/Bran da, -Karışık		2.Yeni fonksiyonuy l a kullanım - <u>Yerleşim alanından....</u> = <u>Rekreasyone l</u> <u>kullanımdan</u> ... - <u>Tarımsal kullanımdan</u> ... - <u>Endüstriyel kullanımdan</u> ... - <u>Ticari amaçlı kullanımdan.</u> .. - <u>Turizm amaçlı kullanımdan</u> ... - <u>Dini amaçlı kullanımdan</u>	-Siyasal etkileşimler	
Alan kullanımı	Yönetim Sistemleri	Maddi Nesne (Öge)				Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
-Geleneksel yerleşim alanı, -Geleneksel tarım alanı, <u>-Dinsel alan.</u> -Askeri alan, -Ticari alan, -Turizm alanı.	-Göçebe kabile, -Federasyon, -Birlik (Likya Birliği, Kolonileşme , vb.), -Feodalite, -Kırallık, -Aristokrasi, -Hanedanlık, = <u>İmparatorluk</u> ^ - Cumhuriyet.	- <u>Mimari.</u> -Resim, -Heykel, -Minyatür, -Hat sanatı, -Müzik, -Edebiyat <u>-Din</u>				-Temsiller, -Gösteri sanatları, -Toplumsal uygulamalar : <u>-Tören ve söylenler.</u> -Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ,

3.4.3. Niğde Alaaddin Camii

I.Alaaddin Keykubat devrinde, Beşare Bin Abdullah tarafından 1223 tarihinde yaptırılan cami dikdörtgen planlıdır. İki sıra sütun ile üç sahna bölünen caminin plan ölçüleri 23 metreye 28 metredir. Klasik Selçuklu Cami mimarisinin kendine has bütün yönlerini içinde barındıran bu caminin doğu cephesinde anıtsal bir cümle kapısı bulunur. Kuzeydoğusunda bulunan minarenin hemen yanında daha küçük ölçekli bir başka kapı daha bulunur. Orta bölümde bir aydınlatma feneri vardır. Güney cephesinde yan yana konumlanmış üç kubbe çeşitli motiflerle süslenmiştir. Niğde Alaaddin Camii bütün bu özellikleriyle, klasik unsurların bir arada kullanılması bakımından cami mimarisinde önemli bir yer tutar (Aslanapa, 1989: 16). Niğde Alaaddin Cami Miras Alanı Özgünlüğünün Değerlendirilmesi Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Niğde Kalesi ve Alaaddin Camii Miras Alanı Özgünlüğünün Değerlendirilmesi

Konum ve Yerleşim	Gelenekler, Teknikler ve Yönetim Sistemleri	Malzeme ve Nesne	Tasarım ve Form	Kullanım ve İşlev	Ruh ve Anlatım	Dil ve Somut Olmayan Kültürel Miras
-------------------	---	------------------	-----------------	-------------------	----------------	-------------------------------------

						Nitelikleri
Arazinin fiziksel yapısı	Yapı Teknikleri	Malzeme Tipleri	- <u>Denge</u> , - <u>Form</u> , -Vurgu, -Oran, -Dizi, ritim, tekrar, -Renk -Ölçek, -Fonksiyon, -Birlik, -Kompozisyon	1.Orijinal haliyle kullanım - Rekreasyonel kullanım -Tarımsal kullanım -Endüstriyel kullanım -Turizm amaçlı kullanım - <u>Dini Kullanım</u>	-Duygusal etkiler, - <u>Dinsel etkiler</u> , -Tarihsel bağlar, -Sesler, kokular ve tatlar, -Yaratıcılık, -Yenilikçilik, -Sanatsal etkileşimler, -Geleneksel etkileşimler, -Siyasal etkileşimler	Dil yapısı
-Düz, - <u>Hafif Eğimli</u> , - <u>Eğimli</u> , -Tepelik, -Kısmi tepelik, -Engabeli, -Ova, -Kıyı, -İnişli çıkışlı, -Plato (Yayla), -Dar Vadi, -Geniş Vadi	- <u>Geleneksel</u> , -Modern, -Antik, -Karışık, -Dini Tarihsel Yapı Kullanımları -Yerleşim, -Askeri, -Eğitim, -Sağlık, -Savunma, -Sosyal etkinlikler, -Ticari, - <u>Dini</u> .	-Beton, -Ahşap, - <u>Taş</u> , -Metal (Alüminyum, demir, çelik..) -Mermer ve Traverten, -Kerpiç, -Granit, -Çadır/Brand a, -Karışık		2.Yeni fonksiyonuyla kullanım - Yerleşim alanından.... - Rekreasyonel kullanımdan -Tarımsal kullanımdan -Endüstriyel kullanımdan -Ticari amaçlı kullanımdan. .. -Turizm amaçlı kullanımdan- <u>Dini amaçlı kullanımdan</u>		-İngilizce -Filipince -İrlandaca -İskoç dili - <u>Farsça</u> -Peştuca -Lıkyalı Dili -Yunan Dili -Latince
Alan kullanımı	Yönetim Sistemleri	Maddi Nesne (Öge)				Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
-Geleneksel yerleşim alanı, -Geleneksel tarım alanı, - <u>Dinsel alan</u> , -Askeri alan, -Ticari alan, -Turizm alanı.	-Göçebe kabile, -Federasyon, -Birlik (Lıkyalı Birliği, Kolonileşme, vb.), -Feodalite, -Kırallık, -Aristokrasi, -Hanedanlık, - <u>İmparatorluk</u> -Cumhuriyet.	-Mimari, -Resim, -Heykel, -Minyatür, -Hat sanatı, -Müzik, -Edebiyat - <u>Din</u>				-Temsiller, -Gösteri sanatları, -Toplumsal uygulamalar : <u>T-ören ve şölenler</u> , -Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar

3.5. Niğde Kültürel Peyzajlarının Doğal ve Kültürel Kriterleri

Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal sitleri dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO'nun 17 Ekim – 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan 16. Genel Konferansında sorunun uluslararası bir sözleşme konusu yapılmasına karar verilmiştir. 16 Kasım 1972'de "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" kabul edilmiştir. Türkiye, bu sözleşmeyi 23 Mayıs 1982 tarihinde onaylanmış ve 1983 yılında Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Dünya doğal ve kültürel miras listesine girecek olan alanları belirlemek amacıyla kriterler belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Kültürel Peyzajları için Doğal ve Kültürel Kriterler (Fowler, 2003: 9; Rössl, 2006: 14; WHC, 2005; 2008; Atik ve Ark., 2009: 12)

Kültürel	Doğal
(i) Dahi sayılabilecek bir sanatçının eşsiz bir sanat eserini veya şaheserini temsil etmek, (ii) mimari, anıtsal sanatlar veya şehir planlama ve peyzaj tasarımı alanlarında gelişme sağlanmasında etkisi büyük olmuş, dünyanın kültürel bir bölgesinde bir döneme damga vurmuş olmak, (iii) günümüzde yaşamayan bir medeniyetin veya kültürel geleneğin eşsiz yada istisnai bir kanıtını taşımak; (iv) insanlık tarihinde önemli bir aşamayı veya aşamaları gösteren bir yapı biçiminin veya mimari bileşim veya peyzajın olağanüstü örneği olmak, (v) bir kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimi veya toprak kullanımının önemli bir örneği olmak; özellikle herhangi bir etki tarafından telafisi mümkün olmayan bir bozulma tehdidi altına olma, (vi) olaylar veya yaşayan geleneklerle, doğrudan veya somut, fikirler veya inanışlar olarak ilişkili olan, olağanüstü evrensel değere sahip sanatsal veya yazılı eserler.	(vii) olağan üstü doğal olayları ve alanları içermek veya, benzeri olmayan olağanüstü doğal güzelliği ve estetik öneme sahip olmak, (viii) Yüzey formlarının gelişiminde etkili olan süregelen jeolojik oluşumlar veya önemli jeomorfolojik ve fizyografik şekiller gibi yaşamın, yeryüzünün ve dünya tarihinin önemli ve olağanüstü gelişim aşamalarından birisini temsil etmek, (ix) karasal, tatlı-su, kıyısal ve denizel ekosistemlerin ve bitki ve hayvan topluluklarının oluşumunda etkili süregelen önemli ekolojik ve biyolojik süreçleri temsil etmek, (x) Bilimsel ve koruma açısından nesli tehlike altında olan türler gibi biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için önemli ve olağanüstü habitatları içermek.

Çalışma kapsamından incelenen alanların doğal ve kültürel kriterler açısından uygun olan kriterler belirlenmiş ve detaylı bir şekilde incelenmiştir.

3.5.1. Doğal ve Kültürel Kriterler Açısından Tyana Antik Kenti

Tyana antik kenti doğal ve kültürel kriterler açısından incelenmiştir. Belirlenen kriterler arasında i, v ve vi. kriterlerinin Tyana Antik kenti açısından uygun olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6).

Kriter i: Bugün Köşk olarak bilinen antik Roma Havuzu, Tyana Kentine eskiden su sağladığı gibi çok eski bir yerleşim yerinde bulunmaktadır.

Neolitik devirden kalma ve M.Ö 5000 yıllarına tarihlenen seramikler ve iki Anatanrıça heykelciği bulunmuş ve Niğde Müzesi'nde sergilenmektedir. Roma Dönemi'nde çok mükemmel ve taş örgü bir havuz yapılmış olup, bugün havuzun etrafı dinlenme yeridir. Ayrıca Hitit Dönemi'ne ait bir yazılı taş İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde (En. 7695), Frigya yazısı ile yazılmış bir başka yazılı taş Paris Louvre Müzesi'ndedir.

Kriter v: Bu dönemde Grek kültür ve uygarlığı çevreye girmiştir. Bölge hakkında bilgi veren Stabo “Tyana Semiramis tepeleri üzerinde kurulmuştur” diye yazmakta ve o dönemde uygulanan tarım işçiliğinin dönemin tek örneği olduğunu belirtmektedir. Günümüzde bu alanlar insan tehdidi ile karşı karşıya olup koruma planlaması gerekmektedir.

Kriter vi: Tyana Antik Kentinden bulunan tapınaklar ve kitabeler bölgenin dini açıdan da önemli bir merkez olduğu bilgisini göstermektedir. Yapılan savaşlar sonucu Grek kültürünün burada başlaması ve yayılması, bölgenin tarihi ve kültürel açıdan önemini göstermektedir.

Kültürel peyzajları için tamamlayıcı kriterler açısından Tyana Antik kenti ‘B’, ‘F’, ‘L’, ‘R’, ‘P’, ‘T’, ‘Wi’ kriterlerine uygun olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Kültürel Peyzajları için Tamamlayıcı Kriterler Açısında Tyana Antik Kenti (Fowler, 2003: 11; Rössler, 2006: 15; WHC, 2005; 2008; Atik ve Ark., 2009: 13)

Kültürel	Doğal
B: Yapılar, çoğunlukla büyük yapılar, mevcut alan	Jf: Orman, ağaçlandırma Alanları
C: Süregelen yaşam şekilleri/ alan kullanımlarının peyzajın önemli bir parçası olduğu alanlar	M: Dağın veya Dağların peyzajın ayrılmaz bir parçası olduğu alanları
F: Çiftçilik/Tarımsal aktivitelerin geçmişte veya bugün temel eleman olduğu doğal peyzaj alanları	N: Doğa Parkı'nın içinde barındıran veya Doğa Park'ı olan peyzaj alanları
G: Dekoratif Park(lar)/Bahçe(ler)nin temel eleman olduğu alanları	W: Suyun peyzajın ayrılmaz bir parçası olduğu alanları
I: Endüstri alanları	W1: Göl veya Göllerin peyzajın ayrılmaz bir parça olduğu peyzaj alanları
L: Bir ulusun, bölgesel topluluğun veya kabilenin kimliğini oluşturan unsurların bulunduğu peyzaj alanları	Wr: Nehirlerin peyzajın ayrılmaz bir parça olduğu peyzaj alanları
P: Yerel yerleşimin şekillendirdiği peyzaj alanları	Ws: Denizin peyzajın ayrılmaz bir parça olduğu peyzaj alanları
R: Dini/Kutsal kabul edilen bölgeleri içinde barındıran alanları	
Ra: Taş sanatı (Antik Rölyef veya heykeller)	
S: Arkeolojik bir anıt veya savaşların geçtiği çevreyi içinde barındıran peyzaj alanları	
T: Köy, kasaba gibi tanımlanmış peyzaj alanları	
Wi: Sulama kanalları veya diğer su yapıları	
A: Estetik özellikleri	değerli olan alan is: A

3.5.2. Doğal ve Kültürel Kriterler Açısından Gümüşler Manastırı

Kriter iv: Bu manastır, kilise ve diğer yapı topluluklarını içine almaktadır. Dışarıya kapalı olarak kaldığından özellikle kilisedeki freskler korunmuş olarak bugüne gelmiştir. Yapı tarzı ve fresklerden 10. Yüzyıl'dan kalma olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca mimari form ve konumu ile dönemin önemli eserlerden biri sayılabilir.

Kriter vii: Büyük ölçüde taş işçiliğinden yapılan manastır mevcut kayaların oyulması ile oluşturulmuş olması nedeniyle önemli bir estetiği sahiptir.

Kültürel peyzajları için tamamlayıcı kriterler açısından Gümüşler Manastırı ‘C’, ‘R’, ‘Ra’, ‘T’, ‘M’, kriterlerine uygun olduğu tespit edilmiştir .

3.5.3. Doğal ve Kültürel Kriterler Açısından Niğde Alaaddin Cami

Kriter vii: Niğde Kalesi şehrin tam olarak görülebildiği bir alanda konumlandırılmıştır. Ayrıca yapıldığı dönem itibari ile mimari formu oldukça estetik değer taşımaktadır.

Kültürel peyzajları için tamamlayıcı kriterler açısından Niğde Kalesi ‘C’, ‘R’, ‘Ra’, ‘T’, ‘M’, kriterlerine uygun olduğu tespit edilmiştir .

3.6. Dünya Mirası Kültürel Peyzajları Olarak Tyana Antik Kenti, Gümüşler Manastırı ve Niğde Kalesi

Dünya Mirası, UNESCO tarafından listelenen, özel kültürel veya fiziksel öneme sahip yerlerden (orman, dağ, göl, ada, çöl, anıt, kompleks veya şehir gibi) her birine verilen addır. Program, insanlığın ortak mirası için kültürel veya doğal öneme sahip alanları listeler, adlandırır ve korur. Program, 16 Kasım 1972’de UNESCO tarafından kabul edilen Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme ile kurulmuştur. Günümüzde 191 devlet tarafından onaylanan sözleşme, en fazla devletin taraf olduğu uluslararası belgeler arasındadır. Dünya mirası kültürel peyzajları için belirtilen kriterler ise Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Dünya Mirası Kültürel Peyzajları (Fowler, 2003: 9; Rössler, 2006: 15; WHC, 2005; 2008; 2012; Atik et al., 2009: 14)

1: Kolay Tanımlanabilen Peyzajlar İnsan tarafından bilinçli olarak tasarlanan ve yaratılan peyzaj alanları. Bu tanım, çoğu zaman (ancak her zaman değil) dini veya diğer anıtsal yapılarla ilgili olarak, estetik kaygılarla inşa edilmiş bahçe ve park peyzajlarını içine alır.	
2: Organik Olarak Oluşmuş Peyzajlar Bu durum, önceki sosyal, ekonomik, idari ve/veya dini zorunluluklardan kaynaklanmış ve günümüzdeki mevcut şeklini, doğal çevresi ile oluşturduğu ilişki ve tepkiyle geliştirmiştir.	2a: Relikt (veya Fosil) Peyzajlar Gelişim sürecinin, geçmiş zamanlarda, ani olarak veya belirli bir dönem sonrasında tamamlandığı alanlardır. Bu alanların ayırt edici önemli özelliklerinin fiziki yapıda görünür olması gerekir. Antik çağlarda kullanılmış ve bugün terk edilmiş maden ocakları da bir endüstriyel peyzaj elemanı olarak ve bir tekniğin kalıntılarını içermeleri bakımından kalıntı peyzaj alanı olarak tanımlanabilir. 2b: Gelişim Süreci Devam Eden Peyzajlar: Geleneksel yaşam biçimi ile yakın bağları bulunan çağdaş toplum yaşamında, aktif sosyal rol oynamaya devam eden ve evrim süreci tamamlanmış yerlerdir.
3: Bileşik Kültürel Peyzajlar Doğal elemanların, güçlü dini, sanatsal veya kültürel birlikleri nedeniyle gerçekleşebilir. Söz konusu birliğin niteliğinde, maddi kültürel kanıtlar önemsiz ya da mevcut olmayabilir.	

Tyana Antik Kenti: Tyana Antik Kenti tarihin birçok evresinde insanlar açısından oldukça önemli yaşam merkezi olmuştur. Tyana Antik Kenti insanların gündelik yaşamlarını sürdürdüğü, sosyal ihtiyaçlarını karşıladığı bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden insanlar tarım, endüstri, savunma, askeri vs.gibi birçok ihtiyacını gidermek amacıyla Tyana Antik Kentinin tasarımında sürecinde etkili olmuştur. Ayrıca alan içerisinde birçok (havuz,

bahçe, kale vb.) peyzaj unsuruna da rastlamak mümkündür. Bu yüzden Tyana Antik Kenti ‘Kolay Tanımlanabilen Peyzajlar’ kategorisine uygun görülmüştür. Tyana Antik Kenti tarih boyunca birçok savaşlara tanık olmuştur. Bu yüzden kent içerisindeki birçok yapı zarar görmüş durumdadır. Bu yapıların bazılarını günümüzde görmek mümkün değildir. Bu yüzden Tyana Antik Kenti ‘Organik Olarak Oluşmuş Peyzajlar’ içerisinde değerlendirilememiştir. Tyanan Antik Kentinde birçok dinsel öge bulunmaktadır. Bu yüzden alan içerisinde bulunan bu öğelerin çoğu maddi değer taşımaksızın kültürel değer niteliğindedir. Bu yüzden Tyana Antk Kenti ‘Bileşik Kültürel Peyzajlar’ kategorisine uygun görülmüştür.

Gümüşler Manastırı: Gümüşler Manastırı, bulunduğu dönemde insanların ibadet görevlerini yerine getirmek amacıyla tasarlanıp inşa edilmiş olmaları sebebi ile, Gümüşler manastırı ‘Kolay Tanımlanabilen Peyzajlar’ kategorisinde incelenmiştir.

Günümüzde tarihi manastırlar birçok kişi tarafından ziyaret edilmekle birlikte, Gümüşler Manastırı ziyaretçiler tarafından yeterince tercih edilmediği gözlemlenmektedir. Gümüşler Manastırı üzerinde yapılacak olan restorasyon vb çalışmalar neticesinde, manastır ziyaretçilerin öncelikli tercihleri arasına alınması gerekmektedir. Ancak bu sayede Gümüşler Manastırı’nın gelişiminin ve hak ettiği itibara kavuşmasının mümkün olacağı düşünülmektedir. Bu özellikler dikkate alınmak sureti ile, Gümüşler Manastırı ‘Organik Olarak Oluşmuş Peyzajlar - Gelişim Süreci Devam Eden Peyzajlar’ kategorisinde incelenmiştir.

Niğde Alaaddin Cami: Niğde Alaaddin Cami, bulunduğu dönemde insanların ibadet görevlerini yerine getirmek amacıyla tasarlanıp inşa edilmiş olmaları sebebi ile, Niğde Alaaddin Cami ‘Kolay Tanımlanabilen Peyzajlar’ kategorisinde incelenmiştir

Günümüzde gerek mimarileri gerekse estetik yönleri açısından birçok araştırmalara sebep olmuşlardır. Niğde Alaaddin Cami Niğde Kentinin en yüksek noktasında ve şehrin hemen her noktasından görülebilecek konumdadır. Cami bir kale içerisinde olması ve farklı iç süslemeleri ile oldukça farklı bir estetiği sahiptir. Günümüzde Niğde Alaaddin Cami bu özellikleri nedeniyle bir çok ziyaretçi tarafından incelenmektedir. Ayrıca alan içerisinde gezmek ve o döneme ait eserler de görmek mümkündür. Bu özellikler dikkate alınarak Niğde Alaaddin Cami ‘Organik Olarak Oluşmuş Peyzajlar - Gelişim Süreci Devam Eden Peyzajlar’ kategorisinde incelenmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Hem doğal hem kültürel yapıların zaman içerisinde birbirine geçmesi, toplumun arazi ile çevreye uyumu ve onları kullanması sonucu ortaya çıkmış olan kültürel peyzaj alanları, doğal yöntemlerle türetilmeyen temel bir kentsel kaynak; tamir edilmeyen kentsel bir sermayedir. Bu bağlamda tarihi kentler sürdürülebilir gelişme için yok edilmemesi gereken kritik kaynaktır. Değişim ve korumayı dengelemeye çalışan kültürel peyzaj alanlarının korunması konut, ticaret ve sanayi, turizm, çevre, rekreasyon, ulaşım, vb. ile ilgili yerel politikaların tamamlayıcısı olmakla birlikte, sürdürülebilir gelişmenin yaratılması için katalizör bir rol üstlenebilmektedir.

19. ve 20. Yüzyıl başları birçok Anadolu şehri için olduğu gibi, Niğde için de değişimler dönemidir. Tanzimat Fermanı ile başlayan yönetim ve ekonomik yapıdaki değişimlerin günlük yaşantıya yansması ve bütün bunların bir sonucu olarak fiziksel çevrenin de değişmesi kaçınılmaz bir sonuçtur. Niğde’de bu değişimleri gösteren yapı dağarcığı,

İstanbul ya da Bursa'daki kadar zengin olmasa da; 19. ve 20. Yüzyıl başlarında yaşanan gelişmelerin kent dokusuna açık bir şekilde yansımıştır.

Niğde'de Bizans Dönemi'nden kalma surlar ve bir kilise olmasına rağmen; kent 1150 yılından itibaren Anadolu Selçuklu Beyliği Dönemi'nde asıl şeklini almaya başlar. Bu dönemden sonra Niğde'de farklı beyliklerin egemenliği görülmüştür. Ayrıca, bütün Beylikler dönemi boyunca kentte, görkemli yapılar yapılmıştır. Bu dönemde kentte dış kale surları yapılmış ve genel olarak kent bu surların içinde gelişmiştir. 1471 yılındaki Osmanlı egemenliğinden sonra Niğde'de büyük ölçekli ve gösterişli yapılar yapılmamış, kent yoğunluklu olarak dış kale surları içinde büyümüştür.

19. Yüzyıl'ın ikinci yarısıyla birlikte, Ortaçağ Anadolu kenti görünümünü kaybetmeye başlayan Niğde, yabancı olduğu birçok mimari kavramla da bu dönemde tanışmıştır. Meydan, kışla, Hükümet Dairesi bunlardan birkaç tanesidir. Bu binalar ile kent batıya doğru büyümeye başlamış ve daha önce şehir sınırlarında bulunan türbeler, mezarlık, Sarıhan ve Dışarı Camisi, şehrin ortasında kalmıştır. Yüzyıllardır önemli bir ticaret yolu olan ve kenti batıdan sınırlayan Adana-Kayseri yolu, 20. Yüzyıl'da meydanın doğu sınırını çizen önemli bir merkezi aksa dönüşmüştür. Bu yeni meydan Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim ve kültür yapılarıyla donatılmıştır.

19. Yüzyıl ve Cumhuriyet Dönem'i boyunca Niğde, sadece değişimler süreci değil, aynı zamanda dönüşümler süreci de yaşamıştır. Toplum yapısında oluşan değişimler ve dönüşümler kente fiziksel olarak yansımış ve kent eski kalıplarının dışına çıkmıştır. 1869 yılında Niğde'de dış kale surlarının yıkılmasının ardından surların yerine dükkânlar yapılmış, böylece bedesten çevresindeki ticari yoğunluğun bugünkü İstasyon Caddesine kaymasıyla modern Türkiye kentlerinde gözlenen cadde boyu alışveriş kavramı Niğde'ye de gelmiştir. Bu, Niğde'nin fiziksel olarak yaşadığı en önemli dönüşümlerden birisidir. Bunun dışında Beylikler Dönemi'nde kent merkezi olan iç kale zaman içinde farklı işlevler yüklenerek dönüşümler yaşamış ve Cumhuriyet Dönemi'nde bir gazino ile eğlence mekânına dönüşmüştür.

Kent içindeki bazı işlevlerin ve çekim merkezlerinin değişimi, bu dönemin gerektirdiği bir sonuçtur. 1923 yılında, Cumhuriyet'in ilanından sonra, yapılan kültür, ulaşım ve eğlence yapılarıyla birlikte Niğde çağdaş bir kent görünümü kazanmaya başlar ve bugünkü kentin temelleri atılmış olur. Cumhuriyet Dönemi'nin örnek kenti Ankara'da olduğu gibi, Niğde'ye bir plancının eli değmese de, kent, topografyanın izin verdiği kadarıyla gelişmiş ve büyümüştür.2

Niğde'de Tanzimat sonrasında başlayan ve özellikle 19. Yüzyıl'ın ikinci yarısında artan fiziksel değişim ve dönüşümler, Cumhuriyet Dönem'i Niğde kenti için bir temel oluşturmuştur. Kent bugün de bu temeller üzerinde büyümektedir. 19. Yüzyıl boyunca ve Cumhuriyet'in erken yıllarında Niğde'de oluşan kent meydanı, açılan yollar ve yapılan eğitim yapıları bugün hala işlevini sürdürmektedir. 19. Yüzyıl öncesinde özellikle de Ortaçağ boyunca oluşan eski kent merkezi bugün de büyük oranda tarihi dokusunu korumaktadır.

Bugün Niğde'de yerleşmenin modern kentsel gelişme alanları ile tarihi kent kültürünün ve karakterinin biçimlendirdiği kentsel alanlar arasında bir uyum modelinden bahsedilememektedir. Dönüşüm hızının yükseldiği yeni gelişme alanları ile dönüşüm hızı azalan tarihi kentsel peyzaj arasında bir süreksizlik ve kopuş yaşanmaktadır.

5. Kaynakça

- AKŞİN, Sina (2002). “Siyasal Tarih - Türkiye Tarihi”, İstanbul: Cem Yayınları.
- AKURGAL, Ekrem (1998). “1. Anadolu Kültür Tarihi”, Ekrem, Tübitak Yayınları, İzmir 2. Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, Ankara: Görsel Yayınları.
- ASLANAPA, Oktay (1993). “Türk Sanatı”, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ATİK, Meryem., TÜLEK, Betül (2013). “Kültürel Mirasların ve Peyzajların Tanımlanmasında “Özgünlük”, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayını 2012-2013. S. 60, s. 9-15.
- BARDAKÇI, Halit (1976). “Bütün Yönleriyle Ermenek”, Ankara: Ermenek Kitabevi.
- BİLDİRİCİ, Mehmet (2009). “Selçuklu Dönemi Konya Sulaması”, Su ve Toprak Kaynakları Geliştirme Konferansı Bildirileri, S. 450, s. 10 – 100.
- BÜYÜKMIHÇI, Gonca (1997). “Taş Sivil Mimarlık Örneklerinde Korumaya Yönelik Yöntem Önerileri Ve Bu Yöntemlerin Kayseri Örneğinde Uygulanışı”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CADOUX, Samuel (2003). “İlkçağ'da İzmir. Kentin En Eski Çağlardan ts. 324 'e Kadar Tarihi”. İstanbul: İletişim Yayınları.
- CEYLAN, Hakan (2011). “Niğde Halkevi Ve Akpınar Dergisi'nin Halk Bilimi Açısından Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇADIRCI, Musa (1991). “Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, S. 150, s.15 - 16.
- FAROQHI, Suraiya (2000). “Osmanlıda Kentler ve Kentliler”, TVYY, S.70, s.14 - 16.
- FOWLER, P.J (2010). “World heritage cultural landscapes 1992–2002: A review and prospect. In Cultural landscapes: the challenges of conservation”. World Heritage Papers Publishing, S: 64, s. 8 – 20.
- GABRIEL, Albert (1962). “Niğde Tarihi”, Ankara: Bengi Yayınları.
- GALANTİ, Avram (1951). “Niğde ve Bor Tarihi”, İstanbul: Tan Yayınları.
- GEDİK, İlhan (1997). “Niğde 1997 İl Yıllığı”, Ankara: Önder Yayınları.
- HASSAN, Ümit (2002). “Siyasal Tarih”, İstanbul: Cem Yayınları.
- HASSLER, Uwe (2004). “Urban Life Cycle Analysis and the Conservation of the Urban Fabric”, SUIT Position Paper, S. 64, s. 10 – 36.
- İNALCIK, Halil (2002). “Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ”, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları.
- KONYALI, İbrahim (1967). “Konya Tarihi”, Konya: Yeni Kitap Basımevi.

- KORKANÇ, Mustafa., TOKGÖZ, Süleyman (2012). ‘‘Tyana (Kemerhisar) Su Kemerlerinin Jeo Arkeolojik Özellikleri’’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- KURT, Mehmet (2007). ‘‘Eskiçağda Karaman’’, Ankara: Murat Kitabevi.
- MADRAN, Emre., ÖZGÖNÜL, Naycı (1999). ‘‘Recommendation No R (95) 9 on the Integrated Conservation of Cultural Landscape Areas as Part of Landscape Policies’’, International Documents Regarding the Preservation of Cultural and Natural Heritage, METU Faculty of Architecture Press, S. 60, s. 20 – 40.
- ÖNEY, Gönül (2011). ‘‘Anadolu Selçuk Mimarisinde Avcı Kuşlar, Tek ve Çift Başlı Kartal’’, Ankara: Malazgirt Anma Yıllığı.
- ÖZDEŞ, Gökhan (2007). ‘‘Modernleşme Sürecinde Niğde’de Mimari Çevre Ve Kentsel Dönüşümler’’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Kayseri: Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü .
- ÖZKARCI, Mehmet(2001). ‘‘Niğde’de Türk Mimarisi’’, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,
- ÖZSAİT, Bilge (1981). ‘‘19. YY Sonunda Anadolu Kenti Mekansal Yapı Çözümlemesi’’ Ankara: Orta Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, S. 60, s. 30 – 50.
- ÖZSOYLU, Mustafa (2007). ‘‘Ulukışla (Niğde) İlçesi'nin Beşeri Ve Ekonomik Coğrafyası’’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- PEKAK, Sacit (2009). ‘‘Kappadokia Bölgesi Osmanlı Dönemi Kiliseleri: Örnekler, Sorunlar, Öneriler’’, Orta Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, S. 50 s: 10 – 50.
- ROSSLER., Denis (2008). ‘‘Conservation and Sustainability in Historic Cities, Chichester, Wiley’’, Blackwell Publishing, S. 80, s. 12 – 70.
- ŞAHİN, Mustafa (2011). ‘‘Anadolu’da Selçuklu Döneminde Niğde Ve Kayseri Çevresinde Bulunan Taçkapılar Üzerine Bazı Düşünceler’’, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, S. 21, s. 14 – 32.
- ŞAHİN, Hakan (2005). ‘‘Tanzimat Dönemi Niğde Sancağı Mali Verileri ve Bunların Değerlendirilmesi’’, İstanbul: Kitap Evi Yayıncılık
- TAYLOR, Kitsch (2011). ‘‘Emergence of Cultural Landscape Concepts. Landscape and Meaning’’, . SW_423_Book Chapter.
- UNESCO (1972). ‘‘Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage’’, Paris.
- UNESCO (2011). ‘‘World Heritage cultural landscapes: A handbook for conservation and management. World Heritage Papers 26. Paris.
- YILMAZ, Fatih (1999). ‘‘Dünden Bugüne Niğde Tarihi’’, Niğde: Kültür Kitabevi, Niğde.
- WEILAND, Rick (2011). ‘‘Introduction’’, Land and Landscape Management in Europe – Common Report’’, Leipzig.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 54

Mart - Nisan 2016

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

WHC (2005). “Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention”, Paris.

WHC (2008). “Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention”, Paris.

XİNGKUAN, Chan. ve SHAN, Han (2012). “Exploratory Post-evaluation of the Current Situation of Sustainable Urban Development”, International Conference on Green Buildings and Sustainable Cities, Procedia Engineering”, S. 1500, s. 5 – 65.